

rad, szerintem, a zene mögött. Maga evvel fordítva van, mint Gy. E. Csakhogy ez így van jól, mert a zene (amit jobb híján annak neveznek) a lényeg, ez a hitelessége a költőnek, a veséje, vagy a szíve, vagy amilyen testrészt akar.

Vigyázzon a szavakra, az értelmi jelentésükre (ha egyáltalán van a szavaknak egy értelmük), ne bízzon sokat soha, még keveset is ritkán, csak az érzékletességükre. Ezt különben tudja. A »rész«, »egész« tisztátalan, kompromittált, művészietlen nehézsége után azt mondja: »Katlan«! Jó. (Ne értse félre: nem maga a művészietlen, nehézkes, a versben másféle jelentése van a »rész-egész« dolognak, jó és pontos, helyénvaló sorok: az értelem kamaszos, gyötrelmes abszolútum-vagyakozásában éppen ilyen szavakkal bibelődik – a versben tehát ez is érzékletes.) Mégis, a szövege nem gyémánt, inkább gyémánttörmelék. De talán így is kell itt lennie. Hiszen ez is összhangzik a verssel. Egyszóval a »Hadijelvény« szép is, jelentékeny is, igazi vers is, amit tíz éve nemigen mondhattunk el a magyar versről. (Nna, öt-hat éve...) Szörnyű a szerkesztő! Idegen típusú y-ok vannak a szedésben!

Kezeit csókolja: Cipi

Egyetlen megjegyzés ehhez a nyilván sebtében írt, de igen fontosnak tartott levélhez. Nemes Nagy Agnesnak folyamatosan az volt a véleménye – számosan elmondta nekem, sőt féltréfásan magának Ottliknak is: Cipi nem ért a költészethez. Vajon így van ez? A HADIJELVÉNY AZ 1946-OS KETTŐS VILÁGBAN című kötet nyitóverse, de Ottlik csupán '59-ben írt róla, vagyis akkor, amikor már a SZÁRAZVILLÁM (1957) anyagát ismerhette. – A levélben említett Gy. E. a Párizsba került és ott férjhez ment Gyarmati Erzsébet, aki a negyvenes éveknek nem színvonalatlan költője volt. A *Magyar Csillagban*, majd az *Újholdban* is publikált.

Domokos Mátyás

IVÁN

Ragaszkodó hűség, elegáns tartózkodás, rendíthetetlen makacsság és tartás; ha Ivánra gondolok, azonnal ez jut eszembe a Teleki tér, Tisza Kálmán tér és a Mátyás tér szakadt fazonokkal teli Bermuda-háromszögének nagy írójáról, aki 1948 nyarán elfogadott engem, a nemzedékkel fiatalabb Eötvös-kollégistát s reményei szerint leendő irodalmárt barátjának. Elemi vonzódás volt ez, amit az ő lényé ébresztett föl az emberben, halálig tartó, s még azon túl is egy kicsit; ahogy közös költő barátunk, Kormos István mondaná, „*még vagy ötszázöt évig*”. Soha nem beszéltünk erről, mert minek? Hiszen soha nem támadt köztünk tisztázni való félreértés vagy akár csak mulékony zavar, pedig mind a ketten megmondtuk nyíltan egymásnak, hogy miről mit gondolunk, hol a Darlingban, hol a Kati eszpresszóban vagy – 1956 után, amikor újra megnyílt – a Hungáriában, a Lukácsban meg a Művészen, olykor pedig a Zserbóban. Csak a „családi körben”, a Teleki téri lakásban hallgattunk kissé feszengve Lator Lacival együtt a horgolt csipketerítővel letakart ebédlőasztal körül, amikor is „az Öreg”, a Gyula, „az újság nélküli újságíró” előadta nekünk, hogyan reszketett egy álló hétig az egész város, amikor híre ment, hogy Kiss József lapjában, *A Hétközben* levágni készül egy ifjanc költő VÉR ÉS ARANY című új kötetét.

Megismerkedésünkre hamarosan ráborult az elhallgattatás, a „négersors” éjszakája. „Író” Ivánt és barátait beláthatatlanul hosszú időre, akkor úgy tűnt: örökre száműzték a ninivei hatalmak és magánszorgalmú csahosaik, valamint kabinszúnyogjaik az irodalmi közéletből, amelyből persze magát az irodalmat is száműzték. Iván látszólag rezzenéstelenül, azzal a civil hősiességgel viselte el írói élve eltemettetését, amely „messzehangzóan is néma” – volna, ha nem nyomná el azóta is az öntömjéző jellemgrófk hangzavara. – Hogy bírta ki? Mi adott neki erőt sorsa örvényeinek az elviseléséhez? Talán az, hogy neki, az élet hol gyönyörű, hol rémületes hullámvasútján utazva soha nem támadt identitászavara, az állatkerti majomház előadójaként a GOLGOTA ingadozó jellemű kapitányáról előadva is mindig tudta, „életfélelemtől reszketve” is folyton éreznie kellett, hogy *ő az, aki*. S ha úgy hozta az élet, akasztófahumorral virrasztva át ezekben az esztendőkből az „átizzadt ingek éjszakáit”.

Hétköznapi alakmása, „a nagy átdolgozó”, a „kedves gyerekek Iván apója”, előadóként cikázva „épülő-szépülő szocialista kis hazánkban”, egyik vándorútja során azzal kápráztatta el Szombathely akkori közéleti notabilitásait, hogy kapásból felmondta előttük a hajdani Savaria tizenegyének az összeállítását, amitől aztán írói tekintélye is hatalmasan megnövekedett. – Közben a szemünk láttára Iván barátunk is átalakult Ivo Mandygaard tengernaggyá, ugyanazzal a természetes eleganciával, ami öltözködését a legnyomorúságosabb időkben is jellemezte, minek köszönhetően Kálnoky Laci barátunk szigorú szemében is ő volt az arbiter elegantiarum kétségbevonhatatlan etalonja. Észrevettük-e ezt a kiteljesedést a sötétségben? Ottlik Géza mindenestre észrevette, s nemcsak akkor, amikor ezt írásba adta: emlékszem, 1952 szilveszterének éjszakáján, Lengyel Balázs és Nemes Nagy Ágnes Kékgolyó utcai otthonában, a kilátástalanságtól és a rosszul érlelt Hungária pezsgőtől kissé kapatosan Jékelyvel együtt kiabálva felelősségre vonták Ivánt, hogy miért nem ír, természetesen csak önmagának, az asztalfióknak. – De én írok – felelte csendesén Iván, s mi ezt hittük is, nem is, mert nem tudhattuk, hogy éppen ekkoriban kezdte egy szekrény tetejére dobott vulkánfíber kofferbe menekíteni az ELŐADÓK, TÁRSZERZŐK kéziratait.

Aztán „a siker fényében” is csendes maradt és szerény, csak az emlékezőtehetségére volt változatlanul büszke. – A memóriám *azért* még jó! – mondogatta, hol tréfásan, hol fenyegetve. Valóban félelmetes emlékező volt, aki mindig arra emlékezett, amire kellett, s amit a világ mindenáron el akart felejteni. Emlékezett tulajdon rémületeire is, mert ezek a rémületek voltak az ő páratlan és rokontalan írói világának tápláló energiaforrásai. – Az utolsó időkben megkért egyszer, amikor egyébként már hosszú évek óta az Aulich utcában volt az otthona, hogy kísérjem el a Mátyás térre. Magyarázat nélkül kérte ezt, én pedig kérdés nélkül elindultam vele a Mátyás térre. Megálltunk a tér közepén, azzal a házzal szemközt, amelyben most az „Arany alkony otthon” működik „mélyjózsefvárosi” miliőben. Egy ideig néztük némán a házat, aztán Iván, tőle szokatlan megindultsággal, szinte suttogva megszólalt: – Ez volt a Hotel Adria. Itt laktunk. A francia kulcsos garniban...

Visszamentünk a Művészbé. – Gyakran eszedbe jut a Fiumei úti lakás, ahonnan az ablakból a Teleki térre látni? – Soha! – vágta rá habozás nélkül. – Ahogy elköltöztünk, mintha elvágta volna... Nem is álmodtam vele. Hát nem furcsa? – kérdezte elmerengve. Hallgattunk. – Az Aulich utcában, Jutkával, itt végre jó – mondta aztán, majd hozzátette: – Életemben először.

(Elhangzott Mándy Iván utolsó otthonának, az Aulich utca 7. számú háznak a falán elhelyezett emléktábla avatásán, 2002. november 29-én.)